

4. Економічна енциклопедія: У трьох томах Т. 2 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
5. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999р. №996-ХІІ // Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – № 6. – С. 3-8.
6. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991р. № 887-ХІІ . – ВВР.
7. Івахненко С.В. Нормативне забезпечення автоматизації корпоративного фінансового контролю: світовий досвід/ С.В. Івахненко // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 95-104.
8. Каменська Т.О. та ін. Облік, аналіз та внутрішній аудит витрат виробництва: Навч. посіб. / к.е.н., доцент каф. Бух. Обліку та аудиту ДАСОА Т.О. Каменська, д.е.н., проф., ректор ДАСОА, засл. Економіст України І.І. Пилипенко, к.е.н., проф.. Національного Центру обліку та аудиту ДАСОА О.Ю. Редько. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. – 128 с.
9. Ленин В.И. Полное собрание сочинений. – т. 44.
10. Литвин Ю.Я. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в сільському господарстві: Навч. Посібник. – К.: Вища шк., 1993. – 301с.: іл.
11. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2006 року / Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Ширашидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Куліков. – К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «СТАТУС», 2006. – 1152 с.
12. Пантелеєв В.П. Концепція внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств: методологія, організація, розвиток. Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н. – К.: 2009. – 33 с.
13. Смержонюк Т.П. та ін. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом: Навчальний посібник / Т.П. Смержонюк, Т.В. Шрам, В.Є. Труш / За ред. В.Є. Труша. – К., 2009. – 284 с.
14. Соловьев Г.А. Экономический контроль: теоретический аспект // Бухгалтерский учт. – 1990. – № 5. С. 8-11.

УДК 657.6.012.16

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*А.Є. Рубан, к.ю.н., Л.В. Гончар, ст. викладач
Слов'янський державний педагогічний університет*

В статье определено понятие методика экспертного исследования операций сельскохозяйственных предприятий, описаны наиболее распространенные операции с признаками злоупотреблений на сельскохозяйственных предприятиях. Предложена методика проведения экспертного исследования конкретных нарушений и злоупотреблений в сфере сельскохозяйственного производства.

The concept of methodology of expert analysis of operations of agricultural enterprises is certain in the article, the most widespread operations are described with the signs of abuses on agricultural enterprises. Methodology of realization of expert research of concrete violations and abuses is offered in the field of agricultural production.

Вступ. Сільське господарство є найважливішою складовою частиною агропромислового комплексу. Перехід до ринкових відносин у сільськогосподарському виробництві у подальшому сприяє ефективній діяльності багатьох суб'єктів господарювання різних галузей народного господарства. Однак постійні зміни законодавства призводять до того, що кількість правопорушень в економіці в цілому, і в галузі сільськогосподарського виробництва зокрема, не зменшується, а їх наслідки приймають все більш загрозливий характер.

Постановка задачі. В умовах реформування економіки, що відбувається з часу набуття Україною незалежності, важливою складовою її переведення на ринкові відносини є сучасна аграрна політика держави. Вона повинна бути спрямована на удосконалення виробничих процесів в агропромисловому комплексі на основі здійснення економічних відносин на підставі

законів і нормативно-правових актів. В таких умовах зростає значення судово-бухгалтерської експертизи як однієї зі складових боротьби зі злочинами в економічній сфері.

Питанням експертного дослідження втрат від операцій, проведених із порушеннями законодавства, методів і прийомів судово-бухгалтерської експертизи в своїх працях приділяли увагу такі вчені як М.І. Камлик, Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга, В.П. Бондар, М.І. Гордійчук, Г.Г. Мумінова-Савіна, В.Г. Валько. Однак комплексного дослідження методики проведення експертного дослідження операцій сільськогосподарських підприємств в межах здійснення судово-бухгалтерської експертизи не проводилося.

При проведенні такого дослідження необхідно, насамперед, визначити особливості сільськогосподарського виробництва, охарактеризувати специфіку галузі, визначити предмет судово-бухгалтерської експертизи в галузі сільськогосподарського виробництва, визначити поняття методики експертного дослідження сільськогосподарських підприємств та запропонувати конкретну методику експертного дослідження з урахуванням специфіки операцій сільськогосподарських підприємств.

Результати. Основним засобом виробництва в сільському господарстві є земля. Виробничі процеси у сільському господарстві пов'язані з використанням специфічних засобів виробництва – живих організмів (тварин і рослин); сільському господарству властива сезонність; у тваринництві виробничий цикл пов'язаний із вирощуванням і відгодівлею тварин, що обумовлює їх облік згідно з рекомендованими статтевовіковими групами; продукція сільського господарства може призначатися як для реалізації, так і для власного споживання на підприємстві, що і визначає специфіку галузі сільського господарства.

Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства [2]. Під предметом судово-бухгалтерської експертизи, на думку Ф.Ф. Бутинця, слід розуміти явища та процеси, які відображені або підлягають відображенню в бухгалтерському обліку, межі дослідження яких визначаються для експерта-бухгалтера питаннями слідчого, прокурора чи суду [1]. З таким підходом до визначення поняття предмету судово-бухгалтерської експертизи варто погодитися, хоча в науці можна зустріти і інші підходи, зокрема визначення М.І. Камликом поняття предмета судової бухгалтерії як негативних змін в господарській діяльності підприємств і організацій, викликаних будь-якими деструктивними факторами [3].

Таким чином під предметом судово-бухгалтерської експертизи в галузі сільськогосподарського виробництва слід розуміти явища та виробничі процеси в сільському господарстві, які відображені або підлягають відображенню в бухгалтерському обліку суб'єкта сільськогосподарського виробництва, межі дослідження яких визначаються для експерта-бухгалтера питаннями слідчого, прокурору чи суду.

До інформаційно-методичного забезпечення експертного дослідження операцій сільськогосподарських підприємств необхідно віднести:

1. Законодавчо-нормативне забезпечення, що регулює формування виробничої собівартості, собівартості реалізованої продукції сільськогосподарських підприємств, порядок калькулювання сільськогосподарської продукції, норми витрат палива, мастильних матеріалів, посівних матеріалів тощо.

2. Фактографічну інформацію (книга бригадира з обліку праці та виконаних робіт, рапорт про виконані роботи, обліковий лист тракториста-машиніста, відомість руху зерна, журнал обліку надоїв молока, книга обліку руху тварин тощо).

На методику проведення судово-бухгалтерської експертизи впливає конкретний вид господарської діяльності, питання, які ставляться перед експертом-бухгалтером суб'єктом призначення судово-бухгалтерської експертизи, а також наявні матеріали справи.

У загальному розумінні методика – сукупність взаємопов’язаних способів і прийомів виконання певного завдання. Отже під методикою експертного дослідження операцій сільськогосподарських підприємств необхідно розуміти сукупність способів і прийомів експертного дослідження втрат та неотриманих ресурсів від операцій, проведених із порушеннями законодавства в галузі сільськогосподарського виробництва.

Методологія судово-бухгалтерської експертизи включає систему загальнонаукових і спеціальних методів і прийомів дослідження [4]. Сукупність обраних експертом-бухгалтером методів дослідження повинна забезпечувати об’єктивність і повноту дослідження всіх фактів господарської діяльності, що стала предметом розслідування правоохоронних органів

Найбільш поширеними порушеннями з ознаками зловживань на сільськогосподарських підприємствах є:

1. Завищення виробничої собівартості продукції тваринництва та рослинництва шляхом:

- недотримання норм списання посівного матеріалу;
- недотримання норм списання палива і мастильних матеріалів;
- недотримання раціонів кормів;
- приписок відпрацьованих машино-годин;
- віднесення втрат від вимушеного забою та падежу тварин.

2. Розкрадання сільськогосподарської продукції шляхом:

- припису посівних площ;
- неповного оприбуткування врожаю;
- вирощування тварин без відображення в обліку;
- вирощування продукції на площах, не відображених в обліку;
- неоприбуткування приплоду тварин тощо.

Для виявлення порушень і запобігання скоєнню зловживань і фальсифікацій в сфері сільського господарства пропонується методика експертного дослідження, що враховує особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи залежно від конкретних порушень і зловживань.

Методика експертного дослідження розкрадання насінневого зерна шляхом завищеного списання насіння на сівбу полягає в аналізі та зіставленні інформації в лімітно-забірних картах, внутрішньогосподарських накладних, акті розходу насіння на сівбу, звіті про посівні площі, обліковому листі тракториста-машиніста на посівні роботи (посівна площа, витрати пального). У разі потреби необхідно призначати агрономічну експертизу та досліджувати дані про сівозмін.

Факти неповного оприбуткування зерна від нового урожаю встановлюються за допомогою експертного дослідження повноти оприбуткування зерна, яке проводиться шляхом аналізу, зіставлення, зустрічної перевірки облікових документів: талонів комбайнерів і водіїв, реєстрів приймання зерна, облікових листів тракториста-машиніста, подорожних листів водіїв, відомостей руху зерна, складської книги, бухгалтерських записів на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». У випадку підтвердження інформації щодо неповного оприбуткування зерна нового врожаю необхідно провести експертне дослідження його реалізації.

Судово-бухгалтерська експертиза незаконної реалізації лишків зерна проводиться на основі формальної, аналітичної, логічної та зустрічної перевірки наступних документів: товарно-транспортних накладних, дорожніх листів, приймальних квитанцій або заготівельних відомостей, накладних на оприбуткування сільськогосподарської продукції, видаткових касових документів заготівельної організації, платіжних відомостей сільськогосподарського підприємства, квитанцій поштових переказів тощо.

У процесі документування розкрадання зерна доцільно проводити інвентаризацію на складі заготівельної організації та ревізію за ініціативою органу внутрішніх справ.

У разі потреби необхідно встановити схеми збування не оприбуткованого зерна.

Методика експертного дослідження втрат від вибуття тварин внаслідок падежу чи вимушеного забою полягає в аналізі і зіставленні інформації актів на падіж чи вимушений забій худоби, робочих нарядів тваринників, відомостей на витрату кормів для худоби, відомостей обліку надою молока, актів обліку шкір забитих тварин, накладних на здавання м'яса забитої худоби. У разі потреби необхідно призначати ветеринарну експертизу для дослідження останків забитих тварин.

Висновки. Застосування вище наведених методик експертного дослідження операцій сільськогосподарських підприємств дозволить дієво боротися з розкраданням і безгосподарністю, вирішувати проблему збереження сільськогосподарської продукції, виявляти відповідальних осіб за корисливі злочини і порушення в галузі сільськогосподарського виробництва, що, як наслідок, сприятиме підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва.

Список використаної літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Судова-бухгалтерська експертиза: навчальний посібник для студентів спец. «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2004. – 460 с.
2. Закон України «Про судову експертизу» затверджений постановою Верховної Ради України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ.
3. Камлик М.І. Судова бухгалтерія: підручник / М.І. Камлик. – Вид. 5-те, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2007. – 552 с.
4. Мумінова-Савіна Г.Г. Судово-бухгалтерська експертиза / Мумінова-Савіна Г.Г. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.

УДК 631.162

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

*Л.А. Суліменко, к.е.н., доцент
Ю.П. Зима, аспірант*

In the article the features of organization of control of the state financing of agricultural enterprises are investigational in Ukraine. Lighted up problems which accompany control of the legal and having a special purpose use of the state financing agricultural commodity producers and directions of their decision are offered.

В статье исследованы особенности организации контроля государственного финансирования сельскохозяйственных предприятий в Украине. Освещенные проблемы, которые сопровождают контроль законного и целевого использования государственного финансирования сельскохозяйственными товаропроизводителями и предложены направления их решения.

Вступ. Державне фінансування сільськогосподарських підприємств — це процес, що потребує постійного зовнішнього та внутрішньогосподарського контролю. На сьогодні в Україні відбувається становлення системи зовнішнього контролю. Методологічним та теоретичним аспектам контролю присвятили дисертаційні дослідження Ф.Ф. Бутинець, З.В. Гуцайлюк, Б.Ф. Усач, В.О. Шевчук, С.В. Бардаш, М.М. Шигун, Є.В. Калюга, І.К. Дрозд, В.Ф. Максимова, Н.П. Кузик, О.Б. Ацентьева, Р.А. Сагайдак, Л.В. Рибалко. Однак, залишається не в повній мірі вивченим питання контролю розподілу та використання державного фінансування сільськогосподарських підприємств. Збільшення витрат державних ресурсів на аграрний сектор не супроводжується адекватним зростанням виробничого потенціалу галузі та розвитком виробництва, що вимагає дослідження питань організації контролю державного фінансування сільськогосподарських товаровиробників.